

مسجد محلی برای برنامه‌ریزی شهری در چشم‌انداز ۱۴۰۴

طرح‌های «طرح‌های استراتژی توسعه شهری (CDS)» برای رسیدن به نتیجه مطلوب به مکانی عمومی نیاز دارد که در این بین «مسجد» بهترین مکان است، زیرا ماهیتی قدسی و معنوی و نیز سابقه‌ای دراز در متحد کردن مردم دارد.

خبرگزاری مهر - گروه دین و اندیشه: طرح‌های #171؛ طرح‌های استراتژی توسعه شهری (CDS)؛ برای رسیدن به نتیجه مطلوب به مکانی عمومی نیاز دارد که در این بین #171؛ مسجد؛ بهترین مکان است، زیرا ماهیتی قدسی و معنوی و نیز سابقه‌ای دراز در متحد کردن مردم دارد. بعد از انقلاب اسلامی، دولتمردان برای اداره بهتر جامعه و به دست آوردن دیدگاهی کلان و درازمدت برای کشور، سندی با نام چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور از ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۴ تهیه کردند. براساس این سند، کشور ایران در پایان این دوران در موقعیت‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و ... رتبه نخست منطقه خواهد بود و موقعیت ویژه‌ای در سطح بین‌الملل خواهد داشت. در این میان، ابزارها و روش‌های دستیابی به هدف‌های چشم‌انداز از مهم‌ترین ضرورت‌ها به‌شمار می‌رود. برای دستیابی به هدف‌های سند، یکی از راه‌ها طرح‌های توسعه است؛ از جمله طرح‌های توسعه شهری در مقیاس خرد طرحی است بنام #171؛ طرح‌های استراتژی توسعه شهری (CDS)؛ که برای رسیدن به جامعه‌ای آرمانی نقشه‌ای برای دیگر نهادها و بخش‌ها پیشنهاد می‌دهد.

در ادامه مقاله به اهمیت مسجدها در این طرح‌ها می‌پردازیم و ایجاد کیفیت محیط شهری مطلوب و راه‌های دستیابی به آن را توضیح می‌دهیم؛ با توجه به نقش مسجدها در راستای طرح‌های CDS در جامعه ایرانی و شهری.

مقدمه

مسجد عبادتگاه خاص مسلمانان است که کتاب الهی از زاویه‌های مختلفی به آن اشاره کرده است. مسجد همواره مورد عنایت شارع مقدس اسلام (ص) بوده، در اجتماع مسلمانان نیز مرکز توجه بوده است. بنابراین، به صراحت می‌توان گفت: کالبد و فضای عبادتگاه خاص مسلمانان، یعنی مسجد، اهمیت و نقش ویژه‌ای دارد. در طول تاریخ ایران، همواره حاکمان و مردم به مسجد توجه کرده‌اند. در دوران حاضر، نه تنها از اهمیت آن با توجه به تنوع کاربری‌های شهری کاسته نشده است، بلکه با تجدیدنظر در روند کاربری آن در حکومت فعلی، تنها مکان عمومی مسلمانان (غیردولتی و غیرخصوصی) با خصوصیت‌های خاص خود است. در ایران، به دلیل رشد جمعیت، گسترش شهرها و مهاجرت گسترده به خصوص از ۱۳۴۵ به بعد، رشد شهرهای کشور به حالت انفجاری و لجام گسیخته بوده است. بعد از پیدا کردن مشکل‌های موجود و راه‌حل آنها، مسئولان شهری برای اداره بهتر شهر و کنترل آن طرح‌های توسعه شهری را راه‌حل مشکل‌ها دانستند.

سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور، برای رسیدن به رتبه ممتاز در منطقه و جهان، هدف‌های متنوعی را در بندهای مختلفی ارائه کرده است. در شهر و شهرسازی ایران، همواره به مسجد توجه ویژه‌ای شده است و انسان‌های زیادی شهرهای ایران را به دلیل وجود مسجدهای معروفشان می‌شناسند. طرح‌های توسعه شهری یا همان استراتژی توسعه شهری (CDS) جدیدترین روش برنامه‌ریزی شهری در جهان است که برنامه‌ریزی در سطح خرد را مدنظر دارد؛ این طرح برنامه‌ریزی از بالا به پایین را رد می‌کند. این نوع برنامه‌ریزی شهری به جماعت کوچک و اجتماع‌های محله‌ای توجه ویژه‌ای دارد. در این برنامه‌ریزی، به صورت خلاصه، نظریه‌ها و عقیده مردم اجتماع‌های محلی اساس طرح‌های شهری است. #171؛ برنامه‌ریزی با مردم و برای مردم؛ است.

در جامعه‌های شهری ایرانی، به دلیل محدودیت #171؛ مکان‌های تجمع مردم؛، مسجد تنها و مهم‌ترین مکان عینی تجمع مردم است. مسجد می‌تواند محل تجمع مردم و اظهارنظر شهروندان در زمینه مسئله‌ها و مشکل‌های خود و جامعه باشد. در حال

حاضر، مسجد بهترین مکان برای اتحاد مردم شهرهاست. سند چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران برنامه‌ریزی فرآیندی است که از گذشته تاریخی پرشکوه و طولانی داشته است. در گذشته بسیار دور، انسان‌ها نخستین حرکت‌های خود را با برنامه‌ریزی نیمه‌آگاهانه آغاز کردند و اکنون که جهان درگیر مشکلات بسیار است، اهمیت نقش برنامه و برنامه‌ریزی دوچندان شده است. بعد از انقلاب اسلامی و با توجه به آسیب‌های بر جای مانده از گذشته، برای سرعت بخشیدن به خدمات‌رسانی به مردم برنامه‌ها و طرح‌های فراوانی انجام شد.

در سال ۱۳۸۴، مقام معظم رهبری سند و چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران را ابلاغ کرد. بندهای مختلف این سند با نظریه‌های کارشناسی و تخصصی و با دقتی خاص تهیه شد که به طور خلاصه از این قرار است:

۱. تأکید مسئولان بر تقویت نظام مردم‌سالاری دینی؛

۲. تقویت روحیه مشارکت‌جویی مردم و تشکلهای خودجوش آنها در مقاطع مختلف تحول‌های سیاسی - اجتماعی؛

۳. توسعه همه‌جانبه کشور با انسان‌محوری و تأکید بر جنبش فناوری تکنولوژی؛

۴. تعامل با جهانیان و ارائه الگوی کاملی از کشور توسعه‌یافته اسلامی به جهانیان. با توجه به بندهای سند، هدف‌های جامع آن، توجه مسئولان به آن و آرزوی جامعه ایرانی برای دستیابی به سند، این نکته بسیار مهم است که همگان چشم‌انداز ۲۰ ساله را با دیدی آرمان‌نگر و جامع تأیید کنند.

نکته اینجا است که راه‌های رسیدن به همه هدف‌های برنامه چیست؟ مکانیزم‌ها و عمل‌هایی که باعث رسیدن به هدف می‌شود چیست؟ مسجد و شهر در طول زمان شکل‌گیری شهرها، عملکرد عنصرها و کاربری‌های اصلی بر بافت شهری تأثیرگذار بوده است و در بسیاری از موردها، به خصوص در بافت کهن شهری، بر سیستم و کالبد شهر (جهت حرکت سیستم‌ها، عملکرد و نقش فضاهای جانبی، بزرگی و کوچکی فضاها و سایر ویژگی‌ها) تأثیر گذاشته است. در بافت سنتی شهرهای ما، مسجدها و مراکزهای مذهبی (مانند تکیه) نقشی اساسی در شکل‌دهی فضاها و سلسله مراتب شهر داشته‌اند.

روند شکل‌گیری و تأثیر مسجد بر بافت و ساخت شهری و به طور متقابل تأثیر معماری و شهرسازی بر ساخت مسجد در بافت همه شهرها قابل توجه است. چنین امری حتی در زندگی مادی و معنوی ساکنان محل تأثیر مستقیم داشته است. مسجدها به طور عمده در قسمت‌های کلیدی و پرازدحام ساخته شده‌اند و باتوجه به قرارگیری آن‌ها در سلسله مراتب شهری مهم هستند. در مجموع، مسجدها بر معماری و شهرسازی تأثیر گذاشته‌اند و از آن تأثیر پذیرفته‌اند.

در سلسله مراتب تقسیم‌های کالبدی شهر، مسجد جامع نقش محوری دارد و مجموعه شهر را تحت پوشش قرار می‌دهد. مسجد جامع ضمن هویت بخشیدن به شهر، تعریف شهر را کامل می‌کند. پس از مسجد جامع در سطح شهر، مسجد دیگری نیز وجود دارد که عملکردش در سطح محله است و مکانی ساده‌تر و کوچک‌تر است. ساختار شبکه‌های دسترسی در بافت‌های قدیم شهری، خود به خود و بدون طرح از پیش تعیین شده، به شکل تار عنکبوت توسعه یافته است. بازار شهر محور اصلی و مرکز محله‌ها نقطه‌های کلیدی

شهرند که راه‌های ارتباطی را تحت‌الشعاع قرار داده‌اند؛ به نحوی که همه دسترسی‌های شهر به بازار و راه‌های دسترسی محله به میدانچه منتهی می‌گردد. در این ارتباط، مسجدهای مهم شهر (ازجمله مسجد جامع و مسجدهای محله‌ای دیگر) به طوره‌عمده کنار محورهای اصلی، مرکزها، محله‌ها یا مفصل‌های شهری قرار گرفته‌اند.

۱. ارتباط مسجد با سایر عملکردهای شهری امروزه، اوضاع به طور کامل دگرگون شده است و مسجدها به طور معمول به صورت منفک از سایر عملکردهای شهری در کنار معبری قرار گرفته‌اند و در مقایسه با سایر فعالیت‌ها مرکزیت و تسلطی القا نمی‌کنند. پس از ظهور انقلاب اسلامی، مسجدها تا حدودی نقش اصلی خویش را در رابطه با سایر فعالیت‌های اجتماعی بازیافتند. گرچه طی مدت کوتاهی، قسمتی از فضای مسجدها به محل صدور حواله انواع کالاها تبدیل شده بود؛ اما انجام بسیاری فعالیت‌های اجتماعی در آنها (از قبیل بسیج مستضعفان، کتابخانه، کلاس‌های درس، صندوق قرض‌الحسنه و ...) سبب شد تا مسجدها به سمت ایفای نقش خویش گام بردارند.

به دلیل اینکه بیشتر مسجدها، به ویژه مسجدهای احداث شده در دهه‌های گذشته، برای انجام فعالیت‌های اجتماعی طراحی نشده‌اند، به ندرت می‌توانند به صورت جامع پاسخگوی نیازهای اجتماعی باشند. مسجدها فضای کمی دارند و ارتباط فضاها و فعالیت‌های مختلف آنها منظم نیست؛ در نتیجه باید در طراحی جدید به این نکته‌ها توجه کرد. نکته دیگر اینکه مجموعه مسجد و اطراف آن باید به صورتی طراحی شود که نقش اصلی و محوری به مسجد واگذار شود و سایر فعالیت‌ها با رعایت سلسله مراتب و هماهنگی حول آن استقرار یابند.

۲- مفهوم و تعریف برنامه‌ریزی شهری برنامه‌ریزی شهری عبارت است از کوشش اندیشمندانه و سیستماتیک برای به کارگیری منابع و امکانات جامعه شهری، به بهترین وجه و باصرفه‌ترین صورت ممکن، تا بتواند محیطی دلپذیر فراهم کند. برنامه‌ریزی شهری فرآیندی پویانده و گویاست؛ به دلیل آنکه روابط انسانی ویژگی‌های پویایی آنرا تضمین می‌کند. در این نوع برنامه‌ریزی، با توجه به اقتصاد و عملکرد عوامل شهر، نحوه استفاده از اراضی شهر، محله‌بندی، مسکن، ترافیک، فضای سبز و غیره، بررسی می‌شود.

هدف از این نوع برنامه‌ریزی تأمین رفاه شهروندان است، از طریق محیطی بهتر، مساعدتر، سالم‌تر و دلپذیرتر. افلاطون نیز مکان شهری را چنین بیان کرده است: «#171؛ شهر جایی است که انسانها برای نیل به عاقبتی شرافتمندانه به طورمشترک در آن زندگی می‌کنند»؛ به طورکلی، برنامه‌ریزی شهری مجموعه‌ای است از پیش‌بینی‌ها جهت رسیدن به نتیجه‌ی مطلوب. این نتیجه‌ی نهایی براساس هدفی اولیه تعیین می‌شود و درنهایت طرح توصیف‌کننده‌ی فرآیندها و روش‌های مورد نیاز برنامه‌ریزی می‌شود.

۳- معضل‌ها و مشکل‌های برنامه‌ریزی شهری و طرح‌های توسعه شهری در ایران (الف) مشکل‌های نظری در طرح‌های توسعه شهری ایران؛ اقتباسی است از الگوی خطی برپایه فرآیند سه‌گانه «#171؛ شناخت، تحلیل و طرح»؛ که بر خردگرایی و مبانی منطقی نظریه کارکردگرایی استوار است. این الگوی نظری محدودیت‌هایی دارد است که نمی‌تواند شناختی همه‌جانبه و دقیق از کلیات حیات شهری و تحول‌های آن به‌دست دهد.

ب) مسئله‌ها و مشکل‌های مربوط به حوزه فراشهری (منطقه‌ای - ملی)؛ نظام برنامه‌ریزی شهری با نظام حکومتی و حوزه فرادست خود ارتباطی مستقیم دارد و نمی‌تواند مستقل از سیستم عمل کند. برخی چیزها در نظام شهری تأثیر می‌گذارد، مثل رشد جمعیت، مهاجرت‌های گسترده از روستا به شهر و کلان‌شهرها، بحران‌های مالی و وجود ساختارهای چندگانه اقتصادی؛ بدون آنکه این نظام بتواند به تنهایی آنها را بررسی و تحلیل کند یا به تنهایی بتواند برای آنها تعیین تکلیف کند.

ج) مسئله‌ها و مشکل‌های نظام تهیه و تدوین طرح تجربه‌ی برنامه‌ریزی در جهان، به طور خاص در کشورهای سوسیالیستی، نشان داده است که پیش‌بینی‌ای درازمدت برای اجزای متنوع حیات اجتماعی کشور وجود ندارد.

۴- مسئله‌ها و مشکل‌های نظام اجرایی و مدیریتی طرح طرح‌های توسعه شهری، با توجه به ماهیت ذاتی‌شان، فعالیت‌های هستند با اهداف و وظایفی خاص. تدوین و اجرای طرح به دو شکل انجام می‌شود؛ ازیک‌سو، تهیه‌ی آن به عهده کارشناسان خارج از نظام اجرایی است و ازسوی دیگر، اجرای طرح به عهده‌ی تشکیلات اداری و اجرایی است که اغلب با هدف‌های برنامه‌ریزی شده در طرح همخوانی ندارد.

همچنین، ضعف نهادهای اجرایی محلی و محدودیت اختیار و مسئولیت آنها در روند تهیه، تصویب و اجرای طرح، باعث رشد برنامه‌ریزی متمرکز و دستوری شده است. چنین روندی مانع همکاری نهادها و نیروهای محلی مؤثر در توسعه شهری می‌شود. راهبرد توسعه شهری یا (CDS Strategy development city) از زمان شکل‌گیری برنامه‌ریزی شهری به مفهوم امروزی آن، بیش از یک قرن می‌گذرد و در این مدت اصول روش‌های آن تغییرهای زیادی داشته است. این برنامه‌ها متناسب با افزایش تجربه برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران توسعه شهری و همگام با رشد و تغییرهای جامعه‌های شهری، تغییر کرده‌اند.

نگاهی به سابقه طرح‌های شهری و برنامه‌ریزی‌های گذشته نشان می‌دهد که طرح‌های جامع و تفصیلی و نیز طرح‌های ساختاری و راهبردی، هر یک تا مدت زیادی شهرها را در گستره خویش قرار داده‌اند؛ ولی به مرور زمان از نقش و اهمیت شان کاسته شده است و جای خود را به رویکردی نو داده‌اند. یکی از این رویکردهای جدید در برنامه‌ریزی‌های شهری برنامه‌ریزی استراتژی توسعه شهری (CDS) است؛ رویکردی که بر مشارکت جمعی تأکید زیادی می‌کند. برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه شهری هم اکنون در خط رشد قرار گرفته است و انتظار می‌رود در سال‌های آینده، بیشتر شهرهای جهان را دربر بگیرد و به استراتژی فراگیر جهانی تبدیل شود.

راهبرد توسعه شهری برنامه‌ای است با ماهیت راهبردی که همزمان بر تهیه و اجرای سند تأکید می‌کند و تدوین آن بر پایه چشم‌اندازسازی مشارکتی است. مقصود نوعی سند است که بانک جهانی، مرکز سکونتگاه‌های انسانی سازمان ملل متحد و سازمان وابسته به آنها (یعنی ائتلاف شهرها) پیشنهاد می‌کنند و ترویج می‌دهند. این سند وسیله‌ای است که در آن تکنیک‌های مشارکتی به کار گرفته شده است و هدف اصلی آن تأمین توسعه پایدار شهری است با ایجاد ظرفیت اجتماعی برای چشم‌اندازسازی مشارکتی و اقدام همگانی.

مبحث فقر شهری و اتخاذ سیاست‌های حمایت از قشرهای فقیر و ارتقای وضعیت آنان در این سند جایگاه ویژه‌ای دارد. این سند برای آن تهیه شده است تا رشد شهرها متضمن عدالت اجتماعی نیز باشد که این امر از طریق همکاری و مشارکت افراد جامعه برای ارتقای کیفیت زندگی شهری میسر می‌شود. براساس چشم‌اندازی مشترک جهت ارتقای کیفیت اداره و مدیریت شهری، افزایش میزان سرمایه‌گذاری به منظور بالا بردن نرخ اشتغال و کاهش نظم و پایدار فقر شهری تدوین می‌شود. راهبرد توسعه‌ی شهری این خصوصیت‌ها را دارد:

- بیشتر فعالیت‌گراست تا کاربردگرا و با صراحتی بیشتر از برنامه‌های سنتی با تصمیم‌گیری و اجرای برنامه سروکار دارد.

- فرایند برنامه‌ریزی‌شده و دائمی جرح و تعدیل سیاست‌گذاری‌ها؛ به دور از رهیافت‌های سنتی که وضعیتی نهایی را برای آینده‌ی دور در نظر می‌گرفتند.

- در این رهیافت، بر مشارکت تأکید شده است؛ چه در تهیه و چه در مراحل پیشبرد و اجرای طرح.

- برنامه‌ریزی مبتنی بر رهیافت راهبردی، نرمش‌پذیری و توان تطابق با وضعیت ویژه. این رهیافت برنامه‌ریزی با مردم است نه فقط برنامه‌ریزی برای مردم. این نوع برنامه‌ریزی‌ها در واکنش به جدایی برنامه‌ریزی از مردم مطرح شده‌اند.

&8226#؛ توسعه محله‌ای چیست؟

توسعه محله‌ای اولین و بهترین کوشش در همیاری همسایگان است که اشخاص و گروه‌ها در فضای محله‌های کوچک به شناخت و حل مشکلات می‌پردازند. توسعه محله‌ای تلاشی برای بسیج‌کردن منابع و دارایی‌های اجتماعی-اقتصادی است تا بتواند کاستی‌ها و مشکل‌های همسایگان (فرد یا گروهی از ساکنان) را حل کند و سطح رفاه محله را ارتقا دهد. در این چارچوب، تلاش اصلی ساکنان محله پیدا کردن راه‌حل برای موضوع‌هایی این چنینی است: رفع بیکاری، جلوگیری از گسترش جرم و بزهکاری، اصلاح بافت‌های فرسوده و ناپایدار، پرکردن اوقات فراغت فرزندان و سایر مسئله‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در سطح محله. آموزش و ارتقا توان فنی افراد از عوامل مهم در توسعه محلی هستند. شوراها قانون برنامه‌ریزی توسعه پایدار محلی هستند. برنامه‌ریزی برای مسئولان محلی آنها را تجهیز می‌کند و چارچوبی فراهم می‌کند تا توسعه پایدار محلی، شهری، منطقه‌ای و سرانجام ملی تحقق یابد. چنین رویکردی به تعامل اجتماعی افراد نیاز دارد. توسعه پایدار شهری از طریق تصمیم‌گیری مشارکتی در سطح محلی امکان‌پذیر می‌گردد؛ زیرا این سطح مماس با نیازهای روزمره زندگی افراد است.

در چنین وضعیتی ساکنان شهر شورا را متعلق به خود می‌دانند و بر این تصور خواهند بود که بافت و کالبد شهر، مدیران شهر و نظایر این‌ها طبق خواسته‌های آن‌ها انتخاب شده است. جایگاه مسجد در توسعه محله‌ای CDS و نقش آن در دستیابی به چشم‌انداز ۲۰ ساله اکنون، به اختصار جایگاه مسجد را در رسیدن به طرح‌های توسعه شهری بررسی می‌کنیم که با توجه به سند چشم‌انداز در چند زمینه بررسی می‌شود.

زمینه‌های تحقق هدف‌های چشم‌انداز از طریق اجرای برنامه‌های CDS با نقش محوری مسجد به این قرار است:

۱. مشارکت مسجد به طور معمول جایگاه طرح مشکل‌ها و نارسایی‌های اجتماعی است و حضور در چنین مکانی روح تعهد و دردمندی را در افراد می‌دمد. پرورش این رفتار پسندیده در اشخاص نوعی مبارزه با روحیه بی‌تعهدی و بی‌تفاوتی است؛ یعنی روحیه‌ای که هرگاه در افراد جامعه، به ویژه نسل جوان، پیدا شود آسیب‌های اساسی بر امنیت آن جامعه وارد می‌شود. مشارکت فرایندی است که طی آن افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها در انجام طرح‌ها و برنامه‌ها با هم به صورت فعال همکاری می‌کنند.

تازه‌ترین زمینه مشارکت، مشارکت شهروندان در اداره شهرهاست. این مشارکت یکی از الزام‌های زندگی شهری است و هنگامی تحقق می‌یابد که شهرنشینان از حالت فردی درآیند و به #171;شهروند؛ تبدیل شوند. به طور مکرر، در بندهای مختلف چشم‌انداز به مسئولیت‌پذیری افراد و مشارکت آنان در صحنه‌های مختلف جامعه تأکید شده است که نشانگر اهمیت موضع در سند است. همه برنامه‌های کشور و پروژه‌های مملکتی بدون مردم و مشارکت آنان شکست‌خورده است. مسجد همواره پایگاهی برای حضور افراد و شهروندان و هنگام بروز مشکل‌ها مکان هم‌فکری، جمع‌آوری نظری‌ها و کمک به حل مشکل‌ها بوده است. نمونه عینی آن هنگام جنگ تحمیلی و مشارکت مردم در این زمانه است. در جمع‌بندی باید خاطرنشان کرد که مسجد، به‌خصوص مسجد محله، بستر مناسبی برای ایجاد مشارکت در شهروندان است.

۲. نقش مسجد در امنیت اجتماعی در مسجد دو گونه رفتار متجلی می‌شود که در تعلیم و تربیت و جهت‌دهی رفتارهای فردی و جمعی انسان‌ها بسیار مؤثر است. جلوه ظاهری مسجد شامل رفتارها و روابط پسندیده دینی است؛ درحالی‌که در جلوه پنهانی مساجد رفتارهای شخصیتی، غیرجمعی و کنترلی رخ می‌دهد. مسجد با برخورداری از کارکرد امنیتی دین، نقش بسزایی در مهار و از میان بردن آسیب‌های اجتماعی، به ویژه در سطح محله‌ای، ایفا می‌کند و بدین ترتیب موجب برقراری امنیت در محله‌ها و شهرها می‌شود.

۳. تقویت و توسعه نهادهای منتخب برای اداره شهر و محله؛ با توان در اختیار گرفتن منبع‌ها، درک و ایفای نقش و اداره مناسب محله‌ها.

۴. کمک به برنامه‌ریزی انسان‌محور با توجه به نیازهای گروه‌های سنی، مذهبی و قومی و با موقعیت‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی در جهت ایجاد توسعه محله‌ای و شهری.

۵. نقش مسجدها در آموزش (آموزش شهروندی) آموزش اجتماعی فرهنگ شهری و شهرنشینی برای زندگی بهتر.

۶. تقویت سرمایه‌های اجتماعی و انسانی با توانایی و مهارت زیاد در تصمیم‌گیری برای تعیین سرنوشت خود در شهر.

۷. جلوگیری از کم‌رنگ شدن ارزش‌های فرهنگی محله‌ها در مقابل تهاجم فرهنگ بیگانه و ارائه‌ی فرهنگ بومی و اصیل مردمی در پایان چشم‌انداز.

۸. انتخاب، انتصاب، حمایت و گزینش افراد مصلح، بومی و مردمی برای تصدی مسئولیت‌های محله‌ای و کمک به رشد محله‌ها .

۹. نقش مسجدها در کمک به برنامه‌ریزی محله‌ای و شهری مسجدها با اولویت‌بندی مشکل‌های موجود در محله‌ها، برنامه‌ریزان را از اولویت‌های اصلی مطلع می‌کنند.

۱۰. نقش مسجد در دگرگون نکردن بافت‌های قدیمی و اصیل محله‌ها و رسم‌های آنها و ارائه معماری بومی و غیریگانه و شهرسازی اسلامی به منطقه و جهان.

۱۱. زمینه‌سازی مشارکت بین نهادهای محله‌ای (هسته‌های مردمی) و مقامات محله‌ای با آسان‌کردن کار با مسجدها.

۱۲. کمک مسجد برای شناسایی بافت‌های مسئله‌دار و سعی در جلوگیری و اصلاح اجتماعی و کالبدی.

۱۳. کاستن از بار مسئولیت دولت برای برنامه‌ریزی شهری.

۱۴. تعیین کمیته‌ای در داخل مسجد برای بازبینی و نظارت بر طرح‌های اجرایی در سطح محله.

۱۵. کمک مسجدها در افزایش مشارکت مردم با دولت و بالعکس؛ کاری که در کشور اسلامی مالزی انجام می‌شود و می‌تواند سرلوحه‌ی فعالیت‌های اجتماعی مسجدها باشد.

۱۶. کمک به شناسایی افراد آسیب‌پذیر جامعه و بازبانی هویت و پتانسیل خود همراه با حفظ صیانت شخصی افراد.

۱۷. ارائه خدمات چندجانبه مسجدهای محله و کار با نهادهای محله‌ای برای توسعه فراگیر جامعه.

هیأت امنای مسجد مسئولیت طرح‌ریزی توسعه مسجد، جمع‌آوری اعانه، اجرای طرح‌های توسعه، نگهداری و مدیریت امور مساجد را برعهده دارند. این امور را می‌توان درخصوص عنصرهای دیگر محله نیز انجام داد؛ از قبیل پارک محله‌ای. این الگو در سایر موضوع‌های مربوط به محله مصداق دارد؛ مانند انجام انتخابات مختلف، پروژه‌های عمرانی و پیشنهادهای با توجه به وضعیت موجود، در این زمینه پیشنهادهایی ارائه می‌شود:

&8226#8226؛ اجرایی‌کردن طرح‌های مردمی و مشارکت‌جویانه‌ی طرح‌های توسعه شهری با CDS در نظام شهرسازی کشور.

&8226#8226؛ قرارگیری مسجدها در کانون مکانی طرح‌های CDS در ایران و استفاده از این کانون برای ایجاد مشارکت و برنامه‌ریزی در زمینه شهرسازی کشور.

- &8226#; استفاده از رهبران، پیشوایان، امام‌های مسجدها و متولیان خوشنام در محله که روحیه‌ای مطلع، پویا و بدون تعصب دارند برای تحقق هدف‌های چشم‌انداز از طریق برنامه‌ریزی محلات و CDS.
- &8226#; سعی در ایجاد بانک اطلاعاتی در مورد خصوصیت‌های محله و منطقه شهری و کمک به دولت در زمینه‌های شناخت برای سرمایه‌گذاری و تسهیل در مکان‌یابی بهینه منبع‌ها در راستای افزایش بازدهی آن و تهیه نقشه اطلاعاتی مسجدها در شهرها.
- &8226#; ظرفیت‌سازی مسجدها در طول برنامه چشم‌انداز در زمینه توسعه محلی.
- &8226#; جهت‌دهی برنامه‌های مسجدها برای افزایش سرمایه‌ی اجتماعی محله‌ها و توانمندسازی افراد جامعه شهری.
- &8226#; تشکیل ستادهای حفاظت اجتماعی در مسجدها، شهرها و محله‌های شهری.
- &8226#; توسعه مکان‌ها و فضاهای قدسی با مشارکت مردم.
- &8226#; توجه دولت به محله‌ها، برنامه‌ریزی در سطح پایین و تغییر نگرش از دیدگاه آمرانه به دیدگاه سازنده‌ی مشارکتی.
- &8226#; ایجاد قوانین و دادن اختیارات لازم به متولیان مردمی در سطح محله‌ها.
- &8226#; ایجاد مسجد در مرکز محله‌ها با تنوع کاربری‌های اطراف خود و متناسب با حریم مسجد برای قرارگرفتن در بطن امور مردم.
- &8226#; مکان‌یابی درست مسجدها برای دریافت بیشترین بازدهی.
- &8226#; استقرار نظام مدیریت انتخابی (شوراهای اسلامی شهر و محله)، غیرمتمرکز و محلی در برنامه‌ریزی، اجرا و نظارت بر طرح‌های توسعه شهری در شهرسازی کشور.

نتیجه‌گیری

شهرهای کشور و نظام شهرنشینی کنونی مشکل‌های زیادی دارد؛ زیرا طرح‌های توسعه جوابگوی آن نیست. شهر و نظام شهرنشینی برای دستیابی به کشوری آباد و توسعه یافته ضروری است. در این بین، طرح‌های استراتژی توسعه شهری یا CDS از کامل‌ترین طرح‌هاست؛ زیرا واقع‌گرایانه‌تر است. در راستای سند چشم‌انداز، داشتن محیط شهر و نظام شهرنشینی سالم و توسعه‌یافته از اولویت‌های پایه‌ای است. برای رسیدن به این هدف، اجرای طرح‌های CDS و مکان اجرای آن مهم است. طرح‌های CDS برای رسیدن به نتیجه مطلوب به مکانی عمومی نیاز دارد که در این بین [#171&مسجد؛](#) بهترین مکان است؛ زیرا ماهیتی قدسی و معنوی و نیز سابقه‌ای دراز در متحد کردن مردم دارد.

در این بین، با انجام و ایجاد این طرح‌ها در طول برنامه ۲۰ساله کشور و با رسیدن به محلات سالم و آباد و توسعه یافته که در پس خود زمینه‌ساز شهرهای کامل و پایدار است، می‌توانیم به جامعه اسلامی کامل، توسعه یافته و پیشرفته برسیم و یکی از زمینه‌های تحقق سند چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور را با کمک مسجدها محقق کنیم.*

*نویسندگان: محمد کرمی، رهام جباری